

УДК 159.953
DOI 10.32999/ksu2413-1865/2021-96-4

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕФЕКТИВНОГО НАВЧАННЯ

Фоміна Ірина Сергіївна,
кандидат психологічних наук,
старший викладач кафедри педагогіки,
психології й освітнього менеджменту імені проф. Є. Петухова
Херсонський державний університет
orcid.org/0000-0002-3279-5245
irhen0105@gmail.com

Стаття розкриває основні психолого-педагогічні особливості ефективного навчання. Розглянуто техніки запам'ятовування від Джошуа Фойера, де автор вводить поняття ідеї палацу образів, або палац пам'яті, в якому містяться образи, асоціації, створені минулого уроку, пов'язані з минулою темою. Якщо є мета і значення запам'ятовування, тоді і процес відтворення буде відбуватися ефективніше і простіше.

Висвітлено значення і роль образу в теорії сучасного науковця В.В. Клименко. Образ розглядається як відображення предмета і еталон-регулятор пізнавальних, моральних вчинків та естетичних дій.

Наголошено на визначній ролі відновлювальних вправ та інтервальних повторень у рамках вивчення поняття ефективного навчання. У статті визначено, що ефективне навчання потребує майстерності правильно і обережно хвалити учнів. Похвала як засіб мотивації стає продуктивною, якщо вміло її використовувати в педагогічному спілкуванні, встановленні більш емоційної взаємодії між вчителем і учнями.

Наголошено, що ефективне навчання буде давати свої результати, коли педагоги будуть звертати увагу на важливість сприйняття точки зору учня, його думок, вражень, суджень, мотивів. Головним у цьому аспекті виступає психологічне міркування – неогнітивні фактори, які впливають на навчання. Чим частіше учні почнуть замислюватися над навчальним процесом, результатами своєї дій, успіхами у вивченні тих чи інших тем, категорій, понять – тим ефективнішим, а головне усвідомленим стане процес навчання.

Акцентовано увагу на категорії «мислення зростання», яке тлумачиться як переконання, що здібності та інтелект є змінними, і ми можемо підвищити їхній рівень. Досліджені поняття асоціацій, процесу створення образу, на основі яких будується думка. Наголошено на визначній ролі емоційного відгуку вчителя, що має відповідати навчальним цілям і заохочувати учнів на подальші успіхи та результати навчальної діяльності.

Розглянуто категорію метапізнання як процесу думання про власні думки, ефективного прийому навчання. Висвітлено теорію американського науковця Карла Роджерса щодо важливих питань, які мають задати собі справжні професійні та мудрі педагоги.

Ключові слова: навчання, педагог, мислення зростання, мотивація, емоційний відгук, метапізнання.

PSYCHOLOGICAL AND PEDAGOGICAL FEATURES OF EFFECTIVE LEARNING

Fomina Iryna Serhiivna,
Candidate of Psychological Sciences, Senior Teacher
at the Department of Pedagogics, Psychology and Educational Management
Kherson State University
orcid.org/0000-0002-3279-5245
irhen0105@gmail.com

The article reveals the main psychological and pedagogical features of effective learning. The memorization techniques from Joshua Foyer are considered, where the author introduces the concept of the idea of a palace of images, or a palace of memory, which contains images, associations created in the last lesson, related to the past theme. If there is a purpose and meaning of memorization, then the process of reproduction will be more efficient and simpler.

The significance and role of the image in the theory of the modern scientist V.V. Klimenko. The image is considered as a reflection of the subject and a standard-regulator of cognitive, moral actions and aesthetic actions.

Emphasis is placed on the prominent role of restorative exercises and interval repetitions in the study of the concept of effective learning. The article states that effective learning requires the skill to praise students correctly and carefully. Praise as a means of motivation becomes productive if it is skillfully used in pedagogical communication, establishing more emotional interaction between teacher and students.

It is emphasized that effective learning will give results when teachers pay attention to the importance of perception of the student's point of view, his thoughts, impressions, judgments, motives. The main, in

this aspect, is psychological reasoning – non-cognitive factors that affect learning. The more often students begin to think about the learning process, the results of their actions, successes in the study of certain topics, categories, concepts – the more effective, and most importantly, conscious will be the learning process.

Emphasis is placed on the category of “growth thinking”, which is interpreted as the belief that abilities and intelligence are variable, and we can increase their level. The concepts of associations, the process of image creation, on the basis of which thought is built, are studied. Emphasis is placed on the important role of the teacher’s emotional response, which should meet the learning objectives and encourage students to further success and learning outcomes.

The category of metacognition as a process of thinking about one’s own thoughts, effective reception of learning is considered. The theory of the American scientist Carl Rogers on the important questions that true professional and wise teachers should ask themselves is highlighted.

Key words: *learning, teacher, growth thinking, motivation, emotional response, metacognition.*

Вступ. Сучасні технологічні, соціальні, економічні, навіть епідеміологічні зміни суспільства примушують педагога розвиватися і змінюватися в постійному русі професійного самовдосконалення, пошуку нових форм викладання, подачі навчального матеріалу, інноваційних і ефективних методів навчання і виховання молодого покоління. Ці завдання є одними з найскладніших і найважливіших у проблемі підготовки майбутньої нації до самостійного дорослого життя. Ця нація повинна вміти думати, оцінювати, мислити глобально, діяти самостійно, вибудовувати нові ідеї, обґрунтовувати їх, узагальнювати минулий досвід і створювати на його основі власні неповторні стратегії. Основними завданнями, що стоять перед педагогами, вчителями, є надання допомоги учням почати навчатися самостійно та самим регулювати своє навчання, прагнути до того, щоб навчання було ефективним. Ефективне навчання, в нашому розумінні, – навчання, в якому усвідомлюються навчальні цілі, дії, думки, оцінюється власне ставлення до результатів навчання, набуття навичок і вмінь відбувається в зацікавленому і активному сприйнятті нового. Засвоєні «пропущені» через власні переконання вміння і навички дійсно стають основою для реалізації особистості в майбутній професійній діяльності. Ефективний навчальний процес характеризується, передусім, усвідомленістю, внутрішньою мотивацією, інтересом і пізнавальною активністю. Виходячи з вищезазначеного, необхідно визначити, що важливими питаннями виступають можливості застосування таких стратегій викладання та технік оцінювання навчальних успіхів, що максимізують навчання учнів.

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Поняття «освіта», «ефективне навчання», «школа», завжди ставали предметом дискусій, суперечливих позицій, активних обговорень в усі часи. Яким повинно бути навчання колективним чи індивідуальним? Які методи ефективніше використовувати в навчанні дітей різнові-

кових груп? Учень – це виконувач завдань чи особистість, яка має власну точку зору? Яка основна роль вчителя? Як навчити дітей хотіти вчитися і бути самостійними і відповідальними у навчанні? Ці питання, на нашу думку, є вічними і суперечливими. Тим не менш, цікавішою є спроба знайти істину в цих складних поняттях і знайти шляхи ефективного навчання.

Зазначимо, що В. Сеймон стверджував, що «освіта є одним з найважливіших факторів соціальних перетворень». Інші науковці, Дж. Коулмен та К. Жденс, наголошували, що «..від школи нічого не залежить..», тобто знання, отримані у закладі загальної середньої освіти, істотно не впливають на прибуток і на шанси досягнень життєвого успіху, адже це залежить від соціального статусу та матеріального добробуту батьків.

Гордон Драйден і Джанет Вос стверджували, що для самостійного навчання важливо розуміти, як працює наш мозок, вчитися активно, удосконалювати свій стиль навчання, раціонально планувати час і володіти прийомами, що допомагають краще засвоювати інформацію та використовувати всі можливості свого мозку (правої та лівої півкулі, чотирьох відділів та інше).

У контексті проблеми ефективного навчання особистість педагога, а особливо його роль у сучасній школі є актуальним питанням. Як стверджує В. Гусак (2017), зараз роль педагога зводиться до ролі коуча. Авторка наголошує, що «коуч – це педагог, головним завданням якого є вивільнення самопізнання та потенціалу, прихованих у дитині на основі принципів дитиноцентризму».

Майлз Дауні, досліджуючи коучинг у навчанні, влучно охарактеризував взаємодію педагога-коуча з дитиною, порівнявши цей процес з мистецтвом, а саме з танцем двох людей, які однаково гармонійно рухаються («Эффективный коучинг», 1999).

Неодмінно погоджуємося з поглядами науковців у питанні визначної ролі педагога у процесі ефективного навчання. Педагог – провідник у світ пізнання, сприйняття

і усвідомлення нового матеріалу, набуття тих вмінь, які всебічно зможуть розвинути особистість і допомогти їй стати справжнім професіоналом.

Важко уявити ефективне навчання без активної діяльності педагога, який виявляє освітні потреби, запитує учнів, супроводжує його на усіх етапах навчання і наповнює освітнє середовище надлишковими ресурсами, тим самим створюючи систему виборів. На нашу думку, прийомом ефективного навчання виступає організація навчального процесу на принципах індивідуалізації освіти, що не слід ототожнювати з індивідуальним підходом.

Розглядаючи питання нових професійних ролей сучасного педагога, С. Єфіменко (2019) зазначає, що «готуючись до занять з учнями, педагог повинен щоразу замислюватись над таким питанням: «Стиль педагогічного спілкування з учнями, завдання, методи і засоби навчання, форми організації навчальної діяльності учнів, які я сьогодні використовуватиму, сприятимуть досягненню цього результату чи ні?»».

Мета статті. Зважаючи на сучасні підходи до проблеми ефективного навчання, ролі вчителя в освітньому процесі, актуальним завданням вважаємо детально зупинитися на психолого-педагогічних особливостях ефективного навчання, а саме прийомах розвитку когнітивної сфери учнів, способів розвитку їх мотивації, ролі педагога в процесі ефективного навчання, на детальному вивченні поняття «мислення зростання».

Нашу увагу привернула програма онлайн-курсів «Наука про навчання: Що має знати кожен вчитель? Teachers College» (Колумбійський університет, США 2020 р.). Зарубіжна науковці окреслили основні поняття ефективного навчання і важливі питання, які повинен знати кожен вчитель, а саме:

1. Як мозок кодує, зберігає і відтворює спогади.
2. Виокремлення неправильних уявлень про навчання, яких дотримуються багато учнів.
3. Зіставлення типів мислення і переконання учнів щодо навчання.
4. Допомога учням почати навчатися самостійно та тим самим регулювати своє навчання.
5. Використання стратегій викладання та техніки оцінювання, що максимізують навчання учнів.

Результати та дискусії. Вважаємо необхідним зазначити, що розвиток і вдосконалення діяльності когнітивних процесів є передумовою ефективного навчання. Процес навчання завжди поєднаний з механізмами пам'яті, яка відіграє головну роль

у сприйнятті нового матеріалу, його збереженні і подальшому запам'ятовуванні, а потім – ефективному відтворенні. Найголовніше у навчанні – те, що учень вже знає, і на цьому твердженні треба будувати процес навчальної діяльності учнів і педагогічного спілкування.

Джошуа Фойер, автор багатьох бестселерів, серед яких «Прогулянка Місяцем з Енштейном. Мистецтво запам'ятовування», вказував на те, що створення образів у пригадуванні навчального матеріалу відіграє вирішальну роль. Педагогом треба робити з учнями спроби пов'язати нову інформацію, яка викладається на занятті, з попередніми знаннями. Автор вводить поняття ідеї палацу образів, або палац пам'яті, в якому містяться образи, асоціації, створені минулого уроку, пов'язані з минулою темою.

Палацом пам'яті може стати будь-яке місце, з яким ви добре знайомі. Науковець зазначає, що «головне, щоб до цього Ви були там часто і могли детально уявити собі інтер'єр. Необхідно мати у своєму запасі палаці пам'яті різної квадратури, кожен з яких буде використовуватися для різних ситуацій». Автор порівнює шлях пригадування інформації та образів з шляхом від пункту А до пункту Б у створених вами палацах. Щоб запам'ятати який-небудь список, необхідно розташувати всі необхідні найменування на шляху від пункту А до пункту Б («Енштейн гуляє по Місяцю. Наука і мистецтво запам'ятовування», 2011).

Джошуа Фойер нагадує, що чим смішніший, яскравіший образ, тим довше він буде зберігатися в пам'яті. Організованість допомагає відтворенню цих образів у вільному пригадуванні. Ефективне відтворення потребує часу. Якщо є мета і значення замап'ятовування, тоді і процес відтворення буде відбуватися ефективніше і простіше («Енштейн гуляє по Місяцю. Наука і мистецтво запам'ятовування» 2011).

Зауважимо, що процес запам'ятовування не можна уявити без створення асоціацій. Про визначну роль асоціацій вказував і Д. Гартлі, який стверджував що «асоціації лежать в основі пам'яті людини і її навченості. За механізмом асоціації відбувається формування понять: в їх основі лежать образи відчуттів і сприймань предметів, сліди відчуттів зв'язуються в єдині подання; порівняння уявлень призводить до виділення загальних властивостей; сукупність постійних властивостей утримується як ціле завдяки слову» (Д. Гартлі «Роздуми про людину», 1749).

Вважаємо необхідним зазначити, що вчитель у процесі вивчення нової теми чи

нового терміна, категорії може попросити учнів пофантазувати, з якими асоціаціями пов'язаний даний термін. Можна попросити навіть уявити і зобразити на полях зошита даний образ, картинку, асоціацію, яка виникла у свідомості учнів у даний момент.

Підкреслимо, що поняття асоціацій не можна розглядати без тлумачення поняття «образ», який веде до думки, поняття, усвідомлень.

Відомо, що поняття образу детально розглядав видатний сучасний вчений В.В. Клименко (2013). Автор стверджує, що образ – це відображення предмета (не-Я) і еталон-регулятор пізнавальних, моральних (вчинків) та естетичних дій.

Процес створення образу є процесом перетворення зовнішнього впливу енергії та інформації на факт психіки. Образ дій людини, що породжується із тих чи інших мотивів, містить у собі напрям руху думок, почуттів, прагнень: образ перетворюється на предметне почуття («Психофізіологічні механізми праксису людини» 2013: 67).

У даному контексті смисловий образ має унікальну властивість: він прокладає собі шлях через будь-які м'язові синергії, через будь-яку іннервацію і за будь-яких розмірів руху, що реалізується у формі психомоторної дії.

Зазначимо, що образ – категорія складна, багатовимірна цілісність предмета чи явища. Образ виступає безпосереднім регулятором, координатором життєдіяльності. Неодмінно погоджуємося з Віктором Васильовичем Клименко у твердженні, що образ – це слід пам'яті, що зберігає майже всю інформацію, «зняту» з предмета; спільномірний з дією структури модуль, який містить у собі наслідки вимірювання якостей предмета або психічного стану людини в дії; мотив наступної дії: а) пізнавальний – невідомий раніше предмет глибше пізнати; б) естетичний – насолоджуватися і переживати втіху, дисгармонійне перетворити на більш досконале, гармонійно змінюючи його форму; в) моральний – творити благо, попереджати зло, руйнування, знищення (Клименко, 2013: 68).

Навчити думати – головне завдання для високоорганізованої особистості. Клименко (2013) влучно наголошував, що «інформація образів і почуттів перетворюється на думку, а вона, як образи і почуття, втілюються в життя. Думка – це вирішена задача: відкриття таємниці у просторі невідомого; схема минулих дій з образом, почуттями і з предметами».

Як стверджують зарубіжні педагоги Колумбійського університету, головною повинна бути здатність вчитися навчатися.

Учень повинен думати, щоб навчатися. Для вчителів це найважливіше завдання, яке потрібно розвивати у свідомості і мисленні учнів.

У даному аспекті прийомами ефективного навчання слугують:

1. Відновлювальні вправи (пригадування минулої інформації), для яких характерний обов'язковий емоційний відгук, відсутність оцінювання та зусилля учнів у процесі вправ.

2. Інтервальні повторювання – це техніка утримання в пам'яті, яка полягає в повторенні вивченого навчального матеріалу за певними, постійно зростаючими інтервалами. Даний метод, як спосіб швидкого і ефективного заучування будь-якої інформації, відомий в експериментальній психології. Герман Еббінгауз, німецький психолог-експериментатор, який уперше повідомив про інтервальний ефект в 1885 році, виявив, що люди запам'ятовують інформацію ефективніше, якщо розподіляють зусилля в часі замість багатократних повторень за один раз. Таким чином, його послідовники прийшли до інтервального повторення. Цей принцип може застосовуватися для запам'ятовування будь-якої інформації, найбільш широке поширення він отримав у вивченні іноземних мов.

Дана техніка створює можливості для відновлювальних вправ, заохочує появу нових відновлювальних підказок у різних контекстах. Чим довші проміжки часу, тим ефективніше навчання і довше запам'ятовування.

Ефективне навчання буде давати свої результати, коли педагоги будуть звертати увагу на важливість сприйняття точки зору учня, його думок, вражень, суджень, мотивів. Головним у цьому аспекті виступає *психологічне міркування* – некогнітивні фактори, які впливають на навчання. Важливість некогнітивних чинників проявляється в тому, що образи мислення повинні стосуватися переконань: «Ця робота має цінність для мене», «Навчання вимагає зусилля», «Ця робота важлива для мене» («Наука про навчання: Що має знати кожен вчитель», 2020).

Важливо зауважити, що чим частіше учні почнуть замислюватися над навчальним процесом, результатами своєї дій, успіхами у вивченні тих чи інших тем, категорій, понять – тим ефективнішим, а головне, усвідомленим стане процес навчання. Усвідомлені думки, поняття є основою нового рівня навчання – навчання з метою, переконаннями, спланованими діями та вмінням оцінювати власні дії, знання, вчинки.

Неможливо не погодитися з тим, що самокритика і адекватна самооцінка виступають

якостями здорової всебічно розвиненої особистості. Самооцінювання – результативний прийом в усвідомленні своєї ролі, завдань, мети навчальної діяльності, реалізації і бачення майбутніх планів. Важливо навчити учнів ставити собі питання і міркувати над ними. Такими важливими питаннями можуть бути: що я добре зробив?, що мені треба ще вивчити?, чому ми це вчимо?, чому ця тема важлива? як ця тема пов'язана з тим, що ми вчили раніше? як це можна використати згодом?

У процесі навчання, самоаналізу учнями своїх дій вирішальну роль грає відчуття приналежності. В усвідомленні і розумінні слабких і сильних сторін власної особистості допоможуть відповіді на питання: що про мене думають інші (вчителі, однокласники), як до мене відносяться, які почуття я викликаю в інших?

У даному аспекті ефективним прийомом можуть бути вправи із самоствердження, які обов'язково повинні проходити у класі зі всіма його учасниками. Метою цих вправ повинно бути підтвердження своєї цінності та унікальності для підтримання відчуття приналежності до класу, шкільного колективу. Також спілкування та обмін думками між учнями старших класів із молодшими розвивають почуття гідності і поваги до учнівського колективу, усвідомлення унікальності власної особистості.

Вважаємо необхідним визначити, що педагоги Колумбійського університету використовують поняття «*мислення зростання*». Мислення зростання – переконання, що здібності та інтелект є змінними, і ми можемо підвищити їхній рівень. Генетична основа особистості, яка проявляється у вроджених задатках, рівні інтелекту, грає важливу роль, але не вирішальну в роботі когнітивних процесів і успішності ефективного навчання. Кожен учень може домогтися високого результату, якщо буде активним, наполегливим, мислячим і творчим. Висока продуктивність в основному залежить від старанної роботи та наполегливості, яку неодмінно треба розвивати в собі.

Розвиток мислення зростання будується на таких принципах, як, по-перше, звернення уваги на те, щоб цілі навчання були більш короткотривалими і досяжними. Обов'язково вміти педагогу надавати змістовні коментарі, спираючись на цінність та успіх самої роботи учня, а не оцінку його особистісних якостей. Ефективне навчання потребує майстерності правильно і обережно хвалити учнів. Похвала як засіб мотивації стає продуктивною, якщо вміло її використовувати в педагогічному спілкуванні, встановленні більш емоційної вза-

ємодії між вчителем і учнями. Серед особливостей використання методу похвали в навчанні можна виділити такі:

1. Похвала здебільшого щира та заслужена.

2. Дає можливість уникати висловів з ознаками контролю.

3. Наголос на процесі, а не на особистісних рисах і здібностях учнів.

Продовжуючи тему ефективних прийомів розвитку навчання, неодмінно треба наголосити на вдосконаленні принципів мотивації навчальної діяльності. Як відомо, мотивація – одне з найскладніших і найважливіших умов ефективного навчання. Зазначимо, що внутрішні мотиватори – це фактори, які ведуть до виникнення внутрішньої мотивації, а саме цікава творча робота, відповідальність, самостійність, захопленість процесом, автономність. У процесі навчання необхідно постійно розвивати внутрішню мотивацію в учнів і знаходити ефективні прийоми її реалізації. Для педагогів, батьків, вихователів це питання залишається актуальним і дуже важливим. Які методи краще застосовувати для мотивації учнів – матеріальну винагороду чи щирі похвали?

Доповнюючи вищевикладене, звернемо увагу, що часто педагоги Колумбійського університету використовують оцінку «поки що ні – not yet». Відповідна оцінка не має свого чіткого полюсу «+», або «-» і використовуються скоріш як заохочення для подальшої ефективної і більш уважної роботи дітей. Учням треба прикладати більше зусиль для того, щоб ця оцінка перетворилася на високий бал. Хвалити треба сам процес роботи дитини, а не особисті якості. Звертати увагу зарубіжні вчені пропонують саме на те, що учні зробили правильно: «Гарна робота!», «Ви довго працювали і зробили класну роботу», «Це завдання Ви виконали прекрасно!».

Методи мотивації тоді стануть ефективними для учнів, коли будуть насичені емоційними відгуками, почуттями, особистісними думками та усвідомленнями. Обов'язково в кожному акті викладання, в педагогічному спілкуванні між учнями і вчителем повинен бути *емоційний відгук*.

Сучасні педагоги, які працюють вже багато часу у школі, часто не готові до кардинальних змін, емоційного зворотнього зв'язку. Педагог нині – це, в першу чергу, емпатична особистість, уважна до кожного учня, наділена сугестивними здібностями, яка має педагогічний такт і дбає про психологічну атмосферу у класі і педагогічному колективі. Щоб зрозуміти сучасних дітей – таких динамічних, різких,

реактивних, потрібно змінюватися і самим викладачам.

Американський психолог Карл Роджерс у своїй статті «Питання, які я поставим собі, якби був вчителем» (2011) пише, що якби він відповів на наступні питання «так», то тільки тоді б відважився взяти на себе відповідальність за дітей, стати тим, хто не вчить, а хто допомагає істинному засвоєнню нового, спрямовує дитину реалізувати потенціал своїх індивідуальних можливостей. Серед таких питань вчений виділяє найважливіші:

1. Чи вмію я входити у внутрішній світ людини, яка дорослішає та вчиться?

2. Чи зможу я особистісно, емоційно відгукнутися на цей світ?

3. Чи вмію я дозволити самому собі бути особистістю і будувати відкриті, емоційно насичені, нерольові взаємовідносини зі своїми учнями?

Мрія кожного вчителя, наставника – дійти разом зі своїми учнями до метапізнання, що передбачає роздуми над власним процесом мислення, навичками навчання, можливостями пам'яті та здатністю контролювати навчання. Метакогнітивні знання стосуються власних когнітивних процесів та розуміння того, як регулювати ці процеси, щоб максимізувати навчання. Виходячи із цього, головна задача – навчити учнів думати про думки, знаходити помилки і вміти спрямовувати себе і керувати своїми психічними станами, зробити процес навчання справді ефективним. Ефективне навчання – процес найактивнішої роботи мозку, продуктивної діяльності всіх психічних функцій, шлях до відкриття нового і створення ідей, які здатні змінити все.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Подальшими завданнями для досліджень визначаємо розкриття механізмів метакогнітивних процесів, які допомагають організувати та планувати мислення та когнітивні процеси, серед яких – мета-пам'ять, метаувага та мета-

компресія. Академічні дослідження метакогнітивної обробки в різних культурах знаходяться на ранніх стадіях, але є вказівки на те, що подальша робота може забезпечити кращі результати міжкультурного навчання між викладачами та студентами. Коли учні будуть вміти пізнавати власну пам'ять, регулювати свою увагу, отримувати навички контролю за своїми психічними станами, керувати своїми спогадами та спрямовувати свій енергопотенціал і психічну активність на здійснення бажаної мети – мета розвитку високоорганізованої особистості буде досягнута.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний університет телекомунікацій. *Застосування новітніх технологій під час реалізації прийому інтервального повторення англійської лексики у ВНЗ*. 2021. URL : <http://www.dut.edu.ua/ua/news-1-525-7117>.
2. Клименко В.В. Психофізіологічні механізми праксису людини : монографія, 2013. Київ : Видавничий Дім «Слово».
3. Максименко С.Д. Психологія учіння людини: генетико-модельючий підхід. Київ : Слово, 2013.
4. Парслоу Є., Рей М. Коучинг в обучении: практические методики и техники. Санкт-Петербург : Питер, 2003.

REFERENCES

1. Dergavnuy universitet telekomunicasiy (2021) Zastosuvannya novitnich technologiy pid chas realizacii pruyomy intervalnoho povtorennia angliyskoi leksiki y VNZ Vzyato z <http://www.dut.edu.ua/ua/news-1-525-7117>
2. Klimenko, V.V. (2013) Psuchofiziologichni mehanizmu praksusy ludunu (monografiya) Kuiv
3. Maksumenko S.D. Psuchologiya uchinnya: practicheskie metodiki I techniki: genetuko-modeluuchiy pidhid. Kuiv: Slovo.
4. Parsloy E. Rey M. (2003) Kouching v obuchenii: practicheskie metodiki I techniki SPb: Piter.

Стаття надійшла до редакції 03.08.2021.

The article was received 03 August 2021.